

קובץ

השומר

תעודות, זמירות ודברי-הערבה
בתובים בידי ותיקי "השומר"

הוצאת
התאחדות
אנשי העבודה
תרצ"ח

מ ה ר ו ר ה ש ל י ש י ת • ת ש"ז

יצחק טורנר.

שני מכתבים

(מתוך קובץ הסדרות הניכוי הנימנסיה „הרצליה“)

א

כ ר כ ו ר , ת ר ע " ד .

...את מכתבכם קבלתי בשמרי בביתנייה. טרם הספקתי לקרוא אותו וכבר עברתי מביתנייה למלחמיה. במלחמיה שומרים שני שומרים. הסתדרתי באופן טוב מאוד, אולם כעבור חמשה לילות הגיעתני פקודה לעזוב את מלחמיה וללכת כרכורה.

אך בטרם אכתוב לכם ע"ד כרכורי, רוצה אני לספר לכם קצת ע"ד השביתה הסג'ראית ועל יחסי לשביתה. מרגיש הציבור הארצישראלי, כי הוא מתעורר לתחיה, וביחוד מרגישים זאת בשעת סערת הרוחות. כן הרגשנו את מהותנו הלאומית בעת שרצתה „עזרה“ לגזול מאתנו את שפתנו העברית. וכן מרגישים את זאת הפועלים העברים בעלי ההכרה הלאומית בכל הארץ. הרבה קרבנות אנשים הפילה סג'רה. הרבה כוחות השקיעו הפועלים בסג'רה. הנסיונות הראשונים לשמירה עברית נעשו בסג'רה, הנסיון הראשון לעבודה עברית עצמית נעשה גם הוא בסג'רה. והנה אחרי שיק"א היתה מעסיקה בה פועלים עברים באה חברה אחרת, שהקהל העברי רשאי לדרוש ממנה עבודה עברית, ומחללת את הקודש.

(* חורבן.)

פידוע לכם, נמכרה החוה סג'רה ל"אגודת נטעים". האגודה, שרצתה לרכו את קרקעותיה במקום אחד, פנתה אל האכרים והציעה להם להחליף אתה את אדמתם. האכרים הסכימו בתנאי שהאגודה תעבד את אדמתם אך ורק ע"י פועלים עברים. האגודה הבטיחה למלא את דרישתם זו. אולם הודיעה, כי בחוזה אסור לה לכתוב את התנאי הזה, כי האגודה היא חברה עותמנית, ואסור לה להחליט דבר כזה ע"פ החוק. סמכו האכרים על דברי ראש האגודה ונפתו. כי אחריכך נתברר שיש לאגודה פוליטיקה משלה ומנהלי פוליטיקה, או בשפה יותר פשוטה, יש לה שקרים משלה ושקרנים משלה. ועל זאת יעידו מעשיה וכמה עובדות מחדרה ומסג'רה. חזנה נמצא בעל רגש משוגע, או בעל-ירגש אחדים שהלכו ואיימו על מנהל החוה בזו הלשון: "דע לך, שאם לא תמלא מה שהבטחת — מות תמות".

מיד קמה שערוריה לאמור: "הפועלים מאיימים, הפועלים משתמשים באלמות". בכל זאת קיבל המנהל קנטרוביץ פועלים עברים והבטיח לפטר את הפועלים הערבים, אך פתאום הלך וקיבל קבוצה חדשה וגדולה של פועלים זרים. הפועלים העברים הכריזו שביתה. אז יצא המנהל לחצר המושבה והתחיל מגדף ומחרף: "בחבלים אקשור אתכם, אאסור אתכם בבתי-כלא". באותה שעה בנה אחיו של השומר יעקב פלדמן גדר מסביב למקום, שבו נהרג אחיו ורצה לנטוע עץ לזכר אחיו ז"ל. המנהל צוה להרוס את הגדר מרוב כעס על הפועלים העברים. וכן השתמש בכל מיני תחבולות בשביל להרגיז את הפועלים, ונדמה שבכוונה רצה, כי אחד הפועלים יכה אותו, כדי שתהיה לו תואנה להקים רעש. אולם הפועלים התאפקו. המסכנים! הם שמעו את הרפתם והקריבו את כבודם לטובת הישוב, חשבו להוכיח בזה את צדקתם.

אך באחד הערבים, כשהיה נשף במושבה וכל הפועלים היו בנשף, נכנס צעיר אחד אל המנהל ואמר לו: "שמע, זקן, יש לי סכין וגם אקדוח, אלא אין אני רוצה להשתמש בהם. רוצה אני שתבטיח לי, כי תעזוב את החוזה או שתעבוד מעתה והלאה בפועלים יהודים. ועוד דע לך: כי מה שאני עושה, אני עושה על אחריות עצמי. לא חבר אני לשום הסתדרות ואיש אינו אחראי בעדי, אני איש רפשי ואם לא תמלא דרישתי מות תמות". הזקן רב-הפעלים נפל לרגליו, ובלחכו את עפרו נשבע לו בכל הקדוש לו ובאלהים חיים, כי עד היום הראשון לשבוע הבא יסע מפה, והצעיר עזב את חדרו. ב ה ו ד י ע ו ל ו א ת ש מ ו .

כל אותו שבוע שמר דהוד הצ'רקסי את המנהל מפני היהודים הרעים השואפים לרצחו נפש. כך סיפר לצ'רקס וכך מספרים כל הערבים בסביבת. ועוד

נכנסנו לאוהל, ולפי המעלה הושיבו אותנו בסדר זה: את יגאל בראש, השני זייד, ואני הצעיר בהם — באחרונה. ויגישו לכל אחד מאתנו קפה, כי הקימקאם טרם בא מתול-כרם. בין האורחים נוכחו כל השיכים מהסביבה.

כעבור זמן מה נראו על דרך יפו פרשים ועגלות. תיכף ישבנו על הסוסים גם אנחנו ונסע לקדם את פני הקימקאם. בינתים ערכו באוהל שני את השולחן, שהביאו ממטבח הפועלים בכרכור, ויזמינו את האורחים לסעוד את לבם. מפני ריבוי האורחים אכלו בתור: תחילה האורחים הנכבדים ובתוכם גם יגאל, זייד ואני, אחר-כך הנכבדים פחות, ואחר-כך עוד פחות נכבדים, ולבסוף המשרתים והעבדים. אחר האוכל הגישו לאורחים מים וכל אחד נטל את ידיו ופניו ושפשף את הפה. המגבת היתה טבולה במי קולון. בכלל בושמו יפה יפה בגדי כל האורחים.

אחר-כך שבנו למקומותינו ונסב באוהל הראשון. הסיבוננו על מחצלות רפודות בכל מיני שטיחים ולכל אחד מהאורחים הציעו שני כרים להשען עליהם. שוב הגישו קפה. אחרי שנחנו קצת מוכרחים היינו להשתתף במירוץ הסוסים, ויגאל היטיב לדהור מכולם. זייד לא יכול היה להשתתף, כי סוסתו קרבה ללדת. סוסתי גם היא לא פגרה במרוץ. אחרי המרוץ פנו האורחים זה בכה וזה בכה. אלה התוכחו ואחרים ישנו. אני ויגאל הלכנו לראות את התורבה העומדת על אדמתנו, הנקראת בפי הערבים בשם „בדוס“. בשובנו הגישו שוב קפה ונשב קצת לנות. לפנות ערב, עם השקיעה, הגישו ארוחת ערב מעשרים מיני בשר מבושל באורז: כבשים שלמים עם תרנגולות, יונים, אוזים וברווזים. מסביב — העבדים ובידיהם כוסות מים קרים ואחרי האוכל הגישו לקינוח סעודה תפוחי זהב. הקימקאם נסע ואחריו נסענו גם אנחנו.

בדרכנו בקרנו כפרים אחדים ונסור אל שיכים בסביבה. ביתוד היה מענין הביקור אצל השיך של הכפר בקע. הכפר הזה גדול מאוד ויש בו ארבעה שיכים, אך הגדול והעשיר ביניהם הוא חמדן. לפנות ערב באנו לכפר, מיד כשבאנו פתחו לפנינו את „המדפה“*) ונכנס לחוך חדר גדול עם שתי דלתות והרבה חלונות. באחת מפנות החדר עמד שולחן קטן, כאיתם השולחנות המשמשים אצלנו לקישוט החדר, הגישו לנו כסאות ונשב. מיד הביאו שני העבדים העומדים לשרת את האורחים מחתה ששמים עליה אש ומחממים את הקפה, וגם לוקחים ממנה גחלים לנרגילה. מכיון שאנחנו לא מעשנים הודינו על הנרגילות ונשת את הקפה המר, כי קפה שותים הם בלי סוכר.

*) בית האורחים.

מספרים הערבים, כי הפועלים העברים אינם רוצים לעבוד יחד עם הערבים וכי החוגגה המנהל, שח להם את זאת כמו פיו.

אחר כל אלה נרתעים הפועלים מהשתמש בכוח מפחד „פן יאמר, אך למה לא פחדו אנשים שונים להשתמש בכוח בשביתת „עזרה“: האם מפני שהיו יותר בטוחים בצדקתם? האם קנין השפה הוא יותר יקר מקנין היכבוד, האדמה, המולדת? ואני הייתי אומר לו למנהל המתחבא אל כליו: „אל תפחד, הפועלים העברים עודם תמימים מאוד, עוד אינם יודעים להשתמש בכוח-הזרוע, הקול עודנו קול יעקב וידי עשו עודן אתך“... אולם נניח לסגירה ולשביתה ואעבור לספר לכם בקצרה על חיי, ו א ל י ז ה י ע נ י ין אתכם יותר.

בפקודת „השומר“ עזבתי את מלחמיה ועכשיו אני נמצא בכרכור, ממרחביה דרך ואדי ערה הגעתי כרכורה, אך זה ירדתי מסוסתי ופגשתי ביגאל ווייד, שני ה„חיילים“, שאתם אשמוד בכרכור, ונסע יחדיו אל הבדואים משבט תורכמן. שם קיבלו אותנו בסבר פנים יפות ובלילה שבנו כרכורה, למחרת, לכבוד פירים, נסענו לחדרה הרחוקה מכרכור כשעה וחצי, מזה שלוש שנים שלא הייתי בחדרה, המושבה גדלה והתפתחה, עברתי על יד תחנת הנסיונות שהאגרונום אהרונסון מנהל אותה, לפני שלוש שנים עבדתי בחולות בתחנה זו בחדרה, אמנם אפשר ללמוד בה הרבה, אך לא יכולתי להשאר בה, אם כי התחנה כוננה, לכאורה, על מנת להעשיר אותנו בידיעות המדעיות הנחוצות לנו במשק החקלאי, אך אין בתחנת עתלית לפועל היהודי דריסת רגל, ונמצא (שאהרונסון*) כאילו בא להנחיל את הערבים העובדים אתו בתחנה את תורת החקלאות המדעית, להם ולא לנו.

מחדרה שבתי כשעתים לפנות בוקר, אך זה זרחה השמש והנה דופקים

בדלת חדרי:

— „עג'אב!“ (כך קראים לי הערבים).

בדלת דפק משרתו של חמדן השייך מכפר בקע, הזמינו אותנו לבוא אל השיך, כי מעלת הקימקאם מתול כרם יבוא לבקר באהלים, התלבשנו, חבשנו את סוסותינו ונרכב, מרחוק ראינו אוהל בדואים גדול ועל יד האוהל הרבה סוסות אצילות, כשראו אותנו יצאו לקראתנו שלושה פרשים ויזמינו אותנו לבוא, מנהג הוא לאורחים, כי בהתקרבותם לאוהל יגשו בדהרה או במרוצה קלה או ברקידה נאה... וכן יעשו גם בצאתם את האוהל, חלף זאת יוצאים גם היושבים באוהל, רוכבים לקראת הזורחים הבאים ומתחרים במרוץ.

* אהרו אהרונסון המיסר והמנהל של „תחנת הנסיון“ בעתלית.

בהודע בכפר שבאו אורחים, הופיעו זקני הכפר ונכבדיו לבקרנו ולשאלו לשלומנו. שמו של יגאל ידוע בכפר הזה ויהסי שלום קיימים בינינו ובין השיך. באו גם שאר השיכים. אחרי ברכם אותנו ואנחנו אותם לשלום התחיל ויכוח מענין. הכפר הזה, ובכלל כל הסביבה, נתונים להשפעת העיר האנטישמית שכם. מיד באו עלינו בטענות: „אתם היהודים!“ ו„אצלכם היהודים“ והטענות ידועות, כי הממשלה סובלת בשל היהודים, וכי אנחנו איננו תושבים אורחים בארצנו. אין אנו חושבים את עצמנו לבני הארץ, ובנפול סכסוך מיד רץ היהודי אל הקונסול, והקונסול משתמש בשעת הכושר ומגביר את השפעת ממשלתו, וכן אין אנו דואגים לתפתחות ממשלתנו. על חשבון הארץ ובני הארץ אנו מכניסים את הקולטורה הזרה ואת ההשפעה הזרה.

אחרי ויכוח ממושך הסברנו להם, כי הרבה יהודים מבקשים להיות עותמנים ואין הם פונים לקונסול, אלא דוקא אל באי-הכוח של הממשלה התורכית, וההממשלה סרבה ודחתה את קבלתם עד מלאת להם חמש שנים לשבתם בארץ. יהודי שטרם התעתמן ומציקים לו אנה יפנה לבקש עזרה — אם לא לקונסול שלו?! השיך חמדן היה על צדנו.

בהויכוח הפוליטי עברנו אל ענינים מענינים שינים, והשיחה נתגלגלה והקיפה דברי הימים, דברי ימי ישראל, תנ"ך, גיאוגרפיה וכדומה. התפלאתי על המושגים הרבים של הערבים בכל הענינים האלה. הם הציגו לנו שאלות אופיניות, למשל, למה מגנים היהודים את נביאייהם שבתורה? שאלנום לדוגמה והם הביאו את לוט למשל. נתברר לי, כי הערבים חושבים את לוט, אברהם, יצחק, יעקב, ושנים עשר השבטים לנביאים. הזכרנו בויכוח את המהפכה הצרפתית, את נפוליאון ה־I, את הרנסנס, ובפעם הראשונה הרגשתי את עצמי ברע משום חוסר בקיאות בענינים האלה. הערבים כאן מתענינים במדעים, בלמודי הטבע, בגיאוגרפיה ובדברי הימים. מתענינים מאוד באורן, גם הברון מעסיק אותם, הם מספרים עליו אגדות יפות.

י ב נ א ל.

..השמירה כעת בכל תקפה. אני שימר בימתי, אתי שימר שאול ושומר חדש. אני שומר במושבה עם השומר החדש, ושאול שומר ברחוב הקטן. בבית-גן שומר ליבל גוברמן עם לויט. במסחה: נתנצ'ק, צלאל והורביץ מהדרה. במרחביה: הלפרן, הקטן ומאיר קולובסקי. מאיר קוקוויי. — חייל במרחביה. בסג'רה שומרים פלונסקי, פנחס שניאורסון וספרדי, חיים-דהן שמו. בפוריה — דוד פיש.

(* יבנאל.

**הזנוביץ.

בכנרת — לייבל גליצאי, במצפה — גרינפלד, ובמלחמיה — לע"ע יוסף נחמני, גד
ויגדורוב ומשליה שר. לפני שבוע היתה בגליל, בימה, אסיפת כל השומרים, בחרו
קומיסיה, שתלך אל ה"בא"כוח". לקומיסיה נבחרו לויט ופלונסקי. האסיפה ביקרה
קשה את התנהגות בא"הכוח!

ע"ד הגנבות אתה יודע. לימה באו גנבים כבר שלוש פעמים, ירו בנו
ואנחנו ירינו בהם, אולם גנבות לא היו, אם כי שתי פעמים כבר פרצו קיר.
גם בשדה לא שקט, שלשום התנפלו שמונה ערבים ורצו לשדוד את הפרדות
מאכר בעצם חרישתו, אולם במושבה הרגישו והספיקו לבוא לשדה ואחרי יריות
רבות משני הצדדים גרשו את השודדים. בגליל השמירה עוד אינה מסודרת,
עוד מעט תתחיל מחדריה*). לעת עתה יהיה בימה "חייל" שישגיח על העדר
וימצא תמיד בשדה. כנראה, ישראל גלעדי יהיה פה החייל. יהודה פרוסקורובסקי
שומר בפוריה.